

CHẾT
MỘT TIẾN TRÌNH PHỔ QUÁT TRONG
DÒNG BIẾN DỊCH VÔ THỦY VÔ CHUNG

Vĩnh Hằng

---o0o---

Nguồn

<http://thuvienhoasen.org>

Chuyển sang ebook 16-8-2009

Người thực hiện : Nam Thiên – namthien@gmail.com

[Link Audio Tại Website http://www.phatphaponline.org](http://www.phatphaponline.org)

Mục Lục

Sự tương ứng của giáo lý 3 thân với 3 giai đoạn của tiến trình chết

Sự tương ứng của 3 giai đoạn tiến trình chết với 3 bước vận hành của tư tưởng và cảm xúc

Sự tương ứng của 3 giai đoạn tiến trình chết với những tri kiến về đấng tuyệt đối theo các truyền thống tâm linh khác

Ánh sáng của chân lý Trung âm trong tiến trình sáng tạo và diễn đạt nghệ thuật

---o0o---

Tính chất độc nhất vô nhị, năng lực của giáo lý Trung âm, nằm ở chỗ qua sự chỉ rõ tiến trình chết, nó còn gọi cho ta cả tiến trình sống. Trước hết, ta hãy quan sát ba giai đoạn chính của cái chết:

- Ở cao điểm của tiến trình chết, khi mà tứ đại, cảm giác và tư tưởng đã chấm dứt hoạt động, thì bản chất thuần tính tối hậu của tâm - ánh sáng căn bản - được hiển lộ trong giây lát. Đây là sự chấm dứt hoàn toàn hoạt động tâm-vật lý đưa đến sự phô bày năng lực của tâm.

- Sau đó, chỉ một thoáng, tia sáng tự chiếu của bản tâm sẽ hiển lộ dưới dạng âm thanh, màu sắc và ánh sáng (tính chất phổ chiếu hay chiếu diệu của thường tịch quang).

- Kế đến, người chết tỉnh thức và đi vào trạng thái gọi là Trung âm tái sinh, quay trở lại tâm phàm tình, khoát một hình dạng gọi là "thân ý sanh", chịu sự sai khiến của nghiệp và thói quen quá khứ - sự kết tinh và thể hiện của thân ý sanh.

---o0o---

Sự tương ứng của giáo lý 3 thân với 3 giai đoạn của tiến trình chết

Ba giai đoạn của tiến trình chết tương ứng với 3 mức độ hiện hữu của tâm giác ngộ hay 3 thân trong giáo lý 3 thân của Phật giáo:

- Bản chất tuyệt đối, hiển bày dưới dạng ánh sáng căn bản hay điểm linh quang vào lúc chết được gọi là Pháp thân (Dharmakaya). Đó là chiều hướng "chân không" hay "chân lý nhất nguyên"; trong đó, mọi ảo tưởng, vô minh hay bất kỳ khái niệm nào đều chưa từng xâm nhập.

- Tia năng lực và ánh sáng nội tại được trưng bày một cách tự nhiên trong bardo pháp tánh gọi là Báo thân (Sambhogakaya). Đó là chiều của phúc lạc toàn vẹn, phạm vi của "pháp hỷ sung mãn" vượt ngoài mọi giới hạn nhị nguyên, ngoài thời-không.

- Phạm vi ngưng đọng thành hình dáng được hiển thị trong bardo tái sinh, gọi là Ứng thân (Nirmanakaya). Đó là chiều của biến hóa không ngừng.

* Sự tương ứng của 3 pha trong giấc ngủ chiêm bao với 3 giai đoạn của tiến trình chết

Ba giai đoạn của tiến trình chết cũng có thể thấy được trong ba pha của một giấc ngủ chiêm bao bình thường:

- Khi ta ngủ, các giác quan và tầng thô của tâm thức tan rã, và dần dần bản chất tuyệt đối của tâm, có thể nói là ánh sáng căn bản lộ ra trong chốc lát.

- Kế tiếp, một chiều tâm thức khác hiện ra, có thể so sánh với bardo pháp tánh. Nó vi tế đến nỗi khi hiện hữu, ta thường hoàn toàn không ý thức về nó. Đó là giai đoạn trước lúc đi vào giấc chiêm bao.

- Sau đó, khi tâm trở nên hoạt động trở lại, ta thấy mình trong một thế giới chiêm bao tương tự như các cảnh giới thuộc Trung âm tái sinh. Tương tự "thân ý sanh" trong giai đoạn "Trung âm tái sinh", trong quá trình nằm chiêm bao, ta có một thân mộng - mà phần lớn chịu ảnh hưởng thói quen và hoạt động của ta lúc thức - và tất cả người nằm mơ đều tin là mình đang sống thực, không hề nhận ra mình đang chiêm bao.

---o0o---

Sự tương ứng của 3 giai đoạn tiến trình chết với 3 bước vận hành của tư tưởng và cảm xúc

Giáo lý Trung âm còn cho ta thấy rõ sự tương ứng của 3 giai đoạn trong tiến trình chết với sự diễn biến của tâm thức hiện tại ngay lúc ta đang sống - mọi tư tưởng, cảm xúc hay mọi tầng lớp kinh nghiệm tâm lý:

- Ánh sáng căn bản, bản chất tuyệt đối của tâm, là trạng thái tối sơ của giác tánh luôn hiện hữu trước khi bất cứ ý nghĩ hay cảm xúc nào khởi lên.

- Trong tình trạng trước khi mọi ý nghĩ hay cảm xúc nào dấy khởi, một năng lực căn bản dấy động như tia chiếu tự nhiên của tính giác trong bardo pháp tánh, bắt đầu khởi lên như nền tảng, khả năng và nhiên liệu cho mọi tư tưởng và cảm xúc sinh khởi và vận hành.

- Tương tự sự kết tinh và thể hiện của "thân ý sanh" trong bardo tái sanh, năng lực căn bản bây giờ đã khoác lấy hình dạng của ý nghĩ và cảm xúc, và cuối cùng đẩy chúng ta vào hành động để tích lũy nghiệp.

Tiến trình này có thể nhận biết cụ thể hơn nếu chúng ta thực hành thuần thực pháp thiền quán Vipassana:

- Khi thực hành Vipassana cho đến khi nào mọi ý tưởng và cảm xúc tuần tự im bật và tan biến vào tự tâm, ta có thể thoáng thấy giác tánh (hay Phật tánh) trong phút chốc - sự trực diện với trạng thái tối sơ, tâm "bừng sáng" hay sự "rỗng lặng quang minh".

- Rồi từ trong trạng thái vắng lặng yên tĩnh của tự tâm, một năng lực căn bản sống động xoay chuyển: đó là tia chiếu của tính giác.

- Nếu có sự chấp thủ kèm theo sự sinh khởi của năng lực này thì năng lực tự động kết tụ thành ý tưởng, và ý tưởng này lại đưa chúng ta trở về hoạt động tâm thức và khái niệm.

---o0o---

Sự tương ứng của 3 giai đoạn tiến trình chết với những tri kiến về đấng tuyệt đối theo các truyền thống tâm linh khác

- Ki-tô giáo: nếu xét về mặt bản chất và hoạt động của Thượng đế như sự hoạt động của Thiên Chúa 3 ngôi: Cha, con và thánh thần; trong đó, Ki-tô hiện thân từ nền tảng của Đức Chúa Cha qua trung gian vì mật của thánh thần, điều này có lẽ cũng giúp ta liên hệ soi sáng được bản chất thực sự của vấn đề Thiên Chúa 3 ngôi: đấng Ki-tô có thể được xem là tương tự như sự hóa hiện của bardo tái sanh, ngôi Thánh thần có thể được ví như là bardo pháp tánh, và nền tảng của cả hai ngôi 2 và 3 được xem như ánh sáng căn bản, bản chất tuyệt đối của tâm.

- Ấn giáo: Theo truyền thuyết Ấn Độ giáo (Hinduism), Thượng đế là sự biểu thị cùng một lúc 3 năng lực: hiện thể, tâm và phúc lạc. Rõ ràng là ta có thể thấy những tương đồng kỳ lạ với ba thân: Pháp thân như "tâm" của Thượng đế. Báo thân như năng lực phúc lạc của Thượng đế (Ananda) và Ứng hóa thân như các hình thái biểu hiện của Thượng đế. Ba đặc tính và năng lực của Thượng đế được biểu tượng hóa qua các hình tượng vĩ đại 3 mặt của "Trời Đế Thích" đền Angkor hay tượng thần Shiva 3 mặt trong động Voi ở Ấn Độ. Các hình tượng 3 mặt hay 3 đầu là biểu trưng 3 mặt của tuyệt đối giống như giáo lý 3 thân trong Phật giáo và cũng bao gồm các ý niệm về sự toàn năng, toàn tri, toàn thông, toàn giác, vô sở bất tại, sự vĩ đại và tính thiêng liêng bất khả tư nghì.

---o0o---

Ánh sáng của chân lý Trung âm trong tiến trình sáng tạo và diễn đạt nghệ thuật

Mỗi hành vi nghệ thuật cá nhân, mỗi biểu hiện của óc sáng tạo từ các lĩnh vực âm nhạc, nghệ thuật, thi ca... đến các lĩnh vực phát huy khoa học... đều xuất phát từ nền tảng huyền bí của một nguồn cảm hứng nhờ vào một năng lực trung gian để phiên dịch, truyền thông và cuối cùng biểu hiện thành các loại hình nghệ thuật sáng tạo hay các phát minh khoa học. Trong vấn đề này, hình như ta đang gặp lại một tiến trình hỗ tương 3 giai đoạn của tiến trình chết. Điều gì khiến cho một số công trình thi ca, âm nhạc, kiến trúc hay phát minh khoa học trở nên vĩ đại, bất hủ hay có một ý nghĩa vô tận? Điều gì giải thích được vấn đề năng lực mà chúng tỏa ra có thể dẫn dắt tâm hồn chúng ta

đi vào một trạng thái quán tưởng về phúc lạc hay về một chiều hướng mà bản chất của ta và bản chất thực tại được hiển lộ? Có thể nói những người xuất chúng làm công tác văn học nghệ thuật, những khoa học gia lỗi lạc... là các ứng hóa thân hay hiện tượng ứng hóa của bardo tái sinh của những linh hồn giác ngộ ở một mức độ nào đó mà sự diệu dụng của tâm giác ngộ đó được áp dụng để làm lợi lạc và cảm hứng cho nhân loại qua những loại hình văn học nghệ thuật hay các lĩnh vực khoa học. Tuy các khoa học gia lỗi lạc hay những nghệ sĩ vĩ đại không phải thực sự là những bậc giác ngộ rốt ráo - điều này được chứng minh qua cuộc sống thực của họ - nhưng có thể nói, năng lực và bản chất của thiên tài nghệ thuật cũng có cùng một nguồn cảm hứng tối hậu phát xuất từ "trọng tâm của một chân lý tuyệt đối" - Pháp thân hay ánh sáng căn bản. Khi nghe những bản hòa tấu tuyệt vời của Beethoven hay Mozart, hình như hồn ta như bay vào một cõi giới nào khác. Có ai ngắm những ngôi giáo đường của Âu châu thời trung cổ như giáo đường Chartres, thánh đường Isfahan của hồi giáo, Đền Thiên Đê Thích, hang Ellora của Ấn giáo... mà không khởi thắc mắc về năng lực vĩ đại của các nhà xây dựng thiên tài có nguồn gốc xuất phát từ "tâm lực uyên nguyên" - nền tảng suối nguồn của mọi tạo tác? Một tác phẩm nghệ thuật vĩ đại cũng như vầng trăng chiếu sáng trong bầu trời đêm; nó chiếu sáng thế gian, nhưng ánh sáng ấy không là của riêng nó, mà mượn từ mặt trời, cái "tuyệt đối" đang bị ẩn khuất. Mục đích cao cả và chân thực của nghệ thuật là đem lại cho người thưởng thức một tri kiến về bản chất thực của họ, về địa vị của họ trong vũ trụ, làm cho họ thấy được giá trị, ý nghĩa và những khả tính vô biên của đời sống. Cho nên, ý nghĩa đích thực của kiệt tác nghệ thuật là năng lực bất tận đầy phúc lạc như Báo thân hay bardo pháp tánh. Đó là năng lực bất tận đầy phúc lạc mà Rilke gọi là "năng lực chấp cánh của niềm vui", tia sáng truyền đạt tính thuần tịnh và ý nghĩa vô biên của "sự tuyệt đối - Phật tánh" sang thế giới nhị nguyên hữu hạn tương đối của Ứng hóa thân trong chính mỗi đối tượng chiêm ngưỡng.

Khi quan sát mọi khía cạnh của đời sống trong dòng biến dịch vô thủy vô chung, ta nhận thấy ta đã, đang và sẽ trải qua một cách liên tục và xoay vần 3 giai đoạn của tiến trình chết trong các trạng thái khi ngủ, khi mộng, khi thức với sự vận hành của các ý tưởng và cảm xúc. Vậy thì cứu cánh rốt ráo của sự nhận chân tính chất phổ quát của tiến trình chết 3 giai đoạn trong dòng biến dịch sanh-tử là gì? Sự nhận chân cho ta thấy chính tính chất, hình dạng và sự độc đáo của tiến trình này có thể đem lại cho ta vô vàn cơ hội để giải thoát - trong lúc đang sống cũng như khi chết - hoặc là vô vàn khả năng để ta tiếp tục mê lầm, trôi lăn trong vòng luân hồi sanh tử; vì mỗi khía cạnh

của toàn thể tiến trình đều đồng thời trao cho ta cơ hội giải thoát hoặc cơ hội trầm luân.

Tính chất phổ quát của tiến trình chết 3 giai đoạn giúp mở ra cho chúng ta một cánh cửa để thoát khỏi chu kỳ chết và tái sinh bất tận của con người. Điều cốt lõi là trong suốt quá trình các Trung âm (3 hình thái bardo) của cuộc đời ta đang sống và của sự chết, mỗi khi ta có thể nhận ra và duy trì một ý thức bền bỉ về tính giác hay tự tâm, hoặc khi ta có thể kiểm soát tâm ý được phần nào, thì ta có thể đi qua cái cửa đó để tiến đến giải thoát. Tóm lại, điều mà tính chất phổ quát của tiến trình chết 3 giai đoạn dạy ta là: những gì xảy ra trong tâm ta bây giờ trong cuộc sống hiện hữu cũng giống hệt như cái gì sẽ xảy đến trong các Trung âm sau khi chết, vì bản chất cốt tủy của sống và chết vốn không có khác nhau. Sống và chết là một, là một nguyên lý bất nhị ở trong cái "toàn thể không gián đoạn" của dòng biến dịch vô thủy, vô chung.

---o0o---

Hết